

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Flerspråkighet och kultur i förskolan

- En kvalitativ intervjustudie

Namn: Amra Cehic, Aida Catic och Hannah
Ekström
Program: Förskolläraryrket

Examensarbete: 15 HP
Kurs: LÖXA2G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: HT/2019
Handledare: Robin Jonsson
Examinator: Susan Garvis

Nyckelord: Flerspråkighet, kultur, organisatoriska faktorer, förskollärarens förhållningssätt, medierande verktyg, föräldrasamverkan, intervju

Abstract

De senaste decennierna har antalet flerspråkiga barn ökat i svenska förskolor och idag har vart femte barn ett annat modersmål än svenska. I den här studien undersöks det hur förskollärare integrerar flerspråkighet och kultur i förskoleverksamheten samt vilken betydelse organisatoriska faktorer har i arbetet med flerspråkighet. Datamaterialet består av semistrukturerade intervjuer med sex utbildade förskollärare i sex olika verksamheter i Göteborg. Från analysen urskildes tre övergripande teman: förskollärarens förhållningssätt, medierande verktyg och verkligheten kontra praktiken. Resultatet visar att förskollärarna har en generellt positiv inställning till flerspråkighet och använder en rad verktyg såsom böcker, kroppsliga uttryck, föräldrasamverkan och digitala verktyg i arbetet. Trots förskollärarnas öppenhet och engagemang rörande flerspråkighet utgör en rad organisatoriska faktorer såsom barngruppens storlek, personaltäthet, kompetensutveckling och indragna planeringstider hinder i arbetet med flerspråkighet. För att flerspråkighet ska främjas och lyckas inom förskolan måste personalen ges tid och förutsättningar till kompetensutveckling.

Förord

Rika på nya erfarenheter vill vi nu framföra ett stort tack till alla hjälpsamma och professionella forskollärare som tog sin tid att medverka i vår studie. Vi vill även tacka vår handledare Robin Jonsson för all stöttning och goda råd genom den här perioden. Slutligen även ett stort tack till våra familjer som alltid stöttat oss.

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
2	Syfte och frågeställningar	4
3	Tidigare forskning	5
3.1	Flerspråkighet.....	5
3.2	Förskollärarens roll.....	5
3.3	Föräldrasamverkan	6
3.4	Identitet, språk och kultur.....	6
3.5	Interkulturellt perspektiv	7
3.6	Språkresurser	7
3.7	Organisatoriska faktorer i arbetet med flerspråkighet	8
4	Teoretisk utgångspunkt och centrala begrepp	9
4.1	Sociokulturella perspektivet	9
4.2	Samspelande atmosfär	9
4.3	Mediering	9
4.4	Proximal utvecklingszon	10
5	Metod och genomförande	11
5.1	Avgränsningar samt urval	11
5.2	Intervju som metod.....	11
5.3	Bearbetning av empiriskt material	12
5.4	Hermeneutiskt tillvägagångssätt.....	12
5.5	Etiska överväganden.....	12
5.6	Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	13
6	Resultatanalys	14
6.1	Förskolläraarnas förhållningssätt är avgörande	14
6.2	Medierande verktyg.....	16
6.3	Verkligheten kontra praktiken.....	18
7	Diskussion	20
7.1	Diskurs 1.....	20
7.2	Diskurs 2.....	22
7.3	Förslag på vidare forskning.....	23
8	Referenslista	24

9	Bilagor.....	26
9.1	Bilaga 1.....	26
9.2	Bilaga 2.....	27

1 Inledning

Flerspråkighet och kultur är aktuella ämnen i den svenska förskolan eftersom vart femte barn har ett annat modersmål än svenska. Det ökade antalet barn i svenska förskoleverksamheter speglar de många språk som finns i dagens samhälle. Genom att de olika språken används dagligen i förskolan, blir det tydligt vilken betydelse flerspråkighet har i dagsläget (Kultti, 2012).

Förskolan ses som en plattform idag där de flesta barn får sitt första och eventuellt sitt enda möte med det svenska språket. I sin avhandling lyfter Skans (2011) att lärarkompetensen är viktig i mötet med flerspråkiga barn och att förskollärare måste ha rätt kompetens för att arbeta utvecklande med flerspråkighet. I den pedagogiska verksamheten är barnens språkutveckling en central del, vilket både innefattar att arbeta med barnens modersmål likvärdigt som med det svenska språket (Skans, 2011). Vikten av att arbeta med barnens modersmål och det svenska språket på ett likvärdigt sätt betonas i läroplanen för förskolan Lpfö 18 där det står framskrivet att "barn med annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att utveckla både det svenska språket som sitt modersmål" (Skolverket, 2018, s. 9).

Skans (2011) redogör för tidigare forskning som framställer att flerspråkighet mestadels främjas inom planerade situationer där både barn och förskolepersonal förväntas delta. Under de planerade situationerna används främst verktyg såsom tecken som stöd och bilder där barnets modersmål synliggörs. Forskaren lyfter vidare att de oplanerade situationerna ofta inleddes av barn och att de inte inkluderade språkinläring i samma utsträckning som i de planerade situationerna. Svensk forskning av Kultti (2012) visar att modersmål inte synliggörs i samma omfattning som det svenska språket i förskolan och att det kan påverkas av de normer som präglar förskolan. Men också förskollärarnas förhållningssätt där deras förväntningar och krav är avgörande i samma utsträckning som hur de uttrycker sig verbalt. Kultti (2012) fastslår att förskollärarens roll och vilka medierande verktyg de använder är avgörande i arbetet med flerspråkiga barns språkutveckling och delaktighet.

Skolverket (2018, s. 5f) betonar att "utbildningen i förskolan ska lägga grunden för barnens förståelse för olika språk och kulturer [...]" samt att "förskolan är en social och kulturell mötesplats som kan stärka denna förmåga och förbereda barnen för ett liv i ett alltmer internationaliserat samhälle" (Skolverket, 2018, s. 16). I linje med ovanstående stycken anser vi att det är viktigt att undersöka på vilket sätt flerspråkighet och kultur integreras i förskoleverksamheter. Samt undersöka om det finns en möjlighet att följa läroplanen utan hinder i arbetet.

2 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att genom semistrukturerade intervjuer undersöka hur förskollärare integrerar flerspråkighet och kultur i förskoleverksamheter. Samt hur organisatoriska faktorer påverkar arbetet med flerspråkighet i förskolan. Följande är studiens frågeställningar:

1. Hur arbetar förskollärare med att integrera flerspråkighet och kultur i förskolan?
2. Hur påverkar organisatoriska faktorer förskollärarnas arbetssätt kring flerspråkighet?

3 Tidigare forskning

I detta kapitel kommer tidigare forskning att presenteras under sju avsnitt, flerspråkighet, förskolläraernas roll, föräldrasamverkan, identitet, språk och kultur, interkulturellt förhållningssätt, språkresurser. Samt avslutningsvis ett avsnitt om organisatoriska faktorer i arbetet med flerspråkighet.

3.1 Flerspråkighet

Benckert, Håland och Wallin (2008) redogör att den tidiga språkutvecklingen är väsentlig för alla barn, många barn utvecklar sitt modersmål men även flera språk under sina tidiga barndomsår. Däremot är utvecklingen av flerspråkighet inte en egenskap utan en kompetens, som med rätt stöttning från vårdnadshavare och förskolepersonal ger barnet stora möjligheter att utvecklas i sin flerspråkighet. Barnens förutsättningar påverkas även mycket av det omgivande samhällets attityder men även tillgången till språklig stimulans av alla barns olika språk. Benckert et al. (2008) argumenterar för att förskolepersonal ska skapa förutsättningar för att främja flerspråkighet och kultur. Det är även viktigt att tydligt visa intresse och uppmuntra modersmålet och dess utveckling för barnet men även vårdnadshavarna i förskolan. Förskolepersonalen kan göra detta genom att fråga vårdnadshavarna vilket modersmål barnet har samt vilket förhållningssätt familjen har till sitt modersmål, det är viktigt att respektera vårdnadshavarnas synpunkter inom ämnet (Benckert et al., 2008).

3.2 Förskolläraens roll

Svensson (2012) argumenterar att förskolläraens roll har stor betydelse för att kunna stödja flerspråkiga barns utveckling, förbättra deras ordförråd och utveckla barns språkliga förutsättningar om sitt modersmål men även det svenska språket. Förskollärare ska även inom sin yrkesprofession visa hänsyn till alla barn och uppmuntra samt visa intresse för att ge barnen de förutsättningar som krävs för att de ska växa och utvecklas i alla sina språk (Svensson, 2012). Flerspråkiga barn uppmärksammas eller prioriteras sällan i förskolan även om det finns en lärandemiljö för barns språkutveckling (Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson, 2009). Sheridan et al. (2009) beskriver att det handlar om förskolläraens förhållningssätt när det kommer till uppmuntran av ämnet och huruvida arbetet bedrivs med en medveten planering eller inte. Samt att förskoleverksamheter med fördel i utvecklingen av flerspråkighet skall bedrivas med en medveten planering då det resulterar i att lärandet kontinuerligt genomsyrar verksamheten och inte endast vid enstaka tillfällen (Sheridan et al., 2009).

Svensk forskning tyder på att arbetet med flerspråkighet huvudsakligen sker vid planerade tillfällen och att förskollärare vid sådana situationer arbetar metodiskt med exempelvis teckenspråk och bilder för att skapa tydlighet (Skans, 2011). Denna forskning visade också att de oplanerade situationerna som oftast initierats av barn inte inkluderade språkinläringen lika mycket som i de planerade situationerna. Kultti (2012) menar att barn i tidig ålder förstår vilket språk som bör anpassas i rätt sammanhang. Andra språk blir inte lika synliga i verksamheten som det svenska språket på grund av förskolans normer och förskolläraernas uttrycksätt, förväntningar och krav.

Benckert et al. (2008) poängterar förskolepersonalens förhållningssätt, att deras gester, ointresse och axelryckningar kan betyda att de inte är intresserade av barnens bakgrund. Vilket betyder att negativa åsikter och fördomar inte alltid behöver uttryckas verbalt. Sådana situationer kan enligt Benckert et al. (2008) motverkas genom att arbetslaget diskuterar vilket förhållningssätt som är lämpligt mot flerspråkighet och olika kulturer samt att tillförsäkra sig

kunskap inom ämnet. Förskolepersonal behöver inte i sitt arbete kunna allt om alla kulturer utan istället utgå från ett interkulturellt förhållningssätt. Ladberg (1996) sammanfattar att en bra utgångspunkt i sitt förhållningssätt som förskollärare är att arbeta metodiskt med barnets egna erfarenheter, de kan skapa miljöer och utrymmen för alla olika språk och kulturer i verksamheten. Att samtala medan man gör saker och lägga benämning på ord för att språket ska knytas till sinnliga erfarenheter är en bra metod. Det är även viktigt att involvera all förskolepersonal i att stimulera barnets språkinläring för att lärandet ska vara kontinuerligt och mest givande för barnet (Ladberg, 1996).

3.3 Föräldrasamverkan

Vårdnadshavarna är enligt Skans (2011) viktiga i arbetet med flerspråkighet. Barn grundar i tidig ålder sin delaktighet och trygghet på att deras vårdnadshavare är trygga med förskolan. Att som förskollärare ha kunskap om familjens bakgrund har även en inverkan på förskollärarnas arbete med barnet. Barngruppens behov, erfarenheter och intressen är en viktig del i arbetet med flerspråkighet, det bidrar till att barnens kompetens och erfarenheter tas tillvara på i verksamheten. Huvudsakligen handlar det enligt Skans (2011) om att barn och föräldrar upplever trygghet, och att förskollärarna har ett förhållningssätt där de möter familjens olika språk och kulturer med nyfikenhet för att sedan i samverkan med vårdnadshavarna utveckla barnens språkutveckling. Forskning av Boukaz (2016) visar emellertid att föräldrasamverkan ibland kan fungera sämre än vad vårdnadshavare samt förskolepersonal önskar. Orsaken till detta grundar sig i missförstånd, språkhinder och olika förväntningar, men även frågor om klass, fördomar och okunskap mellan hem och förskoleverksamheter.

3.4 Identitet, språk och kultur

Barn som samtalar tillsammans med andra uttrycker genom sitt språk sin identitet, på grund av detta framhäver Ladberg (1996) hur viktigt det är att lyfta alla olika språk så att barnen får en positiv upplevelse till dem. Det har visats att andra språk har en mycket svagare ställning i förskolan än det svenska språket. De förskolor som arbetar med mångfalden i barngruppen har visats vara verksamheter där personalen är medveten om hur viktigt det är för barnens självkänsla och identitet samt för barnens språkutveckling (Ladberg, 1996).

För att främja flerspråkiga barns språkutveckling kan förskollärarna enligt Benckert et al. (2008) lyfta och synliggöra ord eller begrepp på en lista som berör olika ämnen i förskolan. Ordlistan kan i samarbete med vårdnadshavarna hjälpa till att utveckla barnens språk där skildringar mellan språken görs synligt. Metoden kan användas för att synliggöra ord på barnets modersmål som sedan kan användas i verksamheten parallellt med det svenska språket för att skapa en förståelse. Implementeringen av alfabetet och böcker på barnens modersmål beskrivs av Benckert et al. (2008) också vara användbara hjälpmedel för att lyfta barnens olika språk i verksamheten.

Boukaz (2013) poängterar kulturarvet som omfattar traditioner, idéer och värderingar som vi övertar från tidigare generationer. Kulturarvet berättar för oss hur samhället har sett ut genom tiderna och hjälper oss att förstå varför det ser ut som det gör idag. Förskollärare bör ge barnen den nödvändiga kunskapen om och känslan av tillhörighet till den egna kulturen och traditionen genom bevarandet av kulturarvet.

3.5 Interkulturellt perspektiv

När förskollärare utgår från ett medvetet förhållningssätt med synen på att kulturer kan gynna varandra så utgår man från ett interkulturellt perspektiv. Förhållningssättet definieras som en sammankoppling mellan att kulturer, etniciteter, religioner och att olika levnadssätt främjar varandra (Karlsson, 2016). En mångkulturell lärandemiljö förklaras enligt Lorentz och Bergstedt (2016) bestå av individer med olika kulturella uppfattningar och värderingar. Benckert et al. (2008) framhäver att det är grundläggande att granska sina egna värderingar som förskollärare då det mycket enkelt kan tas för givet och sällan ifrågasätts i omgivningen. Barn som är nya i förskolan bör ha något de kan identifiera sig med. Benckert et al. (2008) exemplifierar att förskollärare kan utveckla miljöer och möten med barnen där olika dialoger och meningar utbyts och tillåts för att behålla en interkulturell verksamhet.

Lorentz och Bergstedt (2016) understryker att det i dagens förskolor med flerspråkiga barn och olika kulturer krävs en pedagogisk kompetens som är interkulturell. Pedagoger som intar ett interkulturellt förhållningssätt behöver enligt Hailemariam (2016) utveckla sin kompetens i vardagsarbetet för att mötet ska bli en kulturell och social mötesplats för alla barn. Huvudsakligen grundar sig det interkulturella perspektivet på att alla individer är lika men ändå olika, för att förenkla kommunikation så skall förskollärare inte begränsas av olikheterna utan försöka förstå dem och istället synliggöra likheterna (Hailemariam, 2016).

3.6 Språkresurser

Förskolepersonal som kan tala barnens språk är inte bara viktiga för språkutvecklingen förklarar Ladberg (1996) utan även för barnens identitet och självkänsla. Flerspråkiga pedagoger visar att olika språk är något som kan talas även utanför hemmiljön, de blir på så sätt språkliga och kulturella förebilder som kan leda till att barnen ökar sitt självförtroende, som inte är lika möjligt med personal som enbart talar svenska. Benckert et al. (2008) betonar att flerspråkiga pedagoger arbetar som de andra förskollärarna på avdelningen. Fördelarna med flerspråkig personal är den språkliga samt den kulturella kompetensen som både familjer och förskolan kan ha nytta av (Benckert et al., 2008). Det är dock inte givet att pedagogerna har med sig barnens flerspråkighet i ryggsäcken. Det är viktigt som förskollärare att ha en positiv inställning där barnen upplever en trygghet, än ett bristande förhållningssätt där barnet kan tolka sin identitet som oönskat eller förbjudet i förskolan (Ladberg, 1996).

Benckert et al. (2008) argumenterar att förskollärare har ansvaret att erbjuda barn sitt modersmål i förskolan och informera föräldrarna om det positiva med flerspråkighet och om läroplanens avsikt. Samt försöka uppmuntra vårdnadshavarna att tala sitt modersmål hemma, vårdnadshavarna kan även tacka nej om de inte vill. Benckert et al. (2008) lyfter fram att modersmålspedagoger erbjuder barnen ett mer situationsbaserat språk, möjligheterna att ge barnen en bättre insikt för ämnesinnehållet i verksamheten och möjligheten att få nya begrepp på modersmålet och det svenska språket ökar förutsättningarna för barnet att begära ett mer utmanande innehåll. Benckert et al. (2008) exemplifierar att modersmålspedagoger exempelvis kan välja ut material som är kopplade till temaarbetet och på så sätt förstärka förståelsen av innehållet.

3.7 Organisatoriska faktorer i arbetet med flerspråkighet

Det finns vissa begränsningar för hur stor en grupp kan vara innan arbetet i verksamheten försvåras, Nilsson (2015) förklarar att mindre grupper och mindre antal individer ska kunna förenkla samspelet och samverkan med varandra. En ökning över tolv till femton individer i en grupp försvårar förutsättningarna av att få en överblick av allt som försiggår, samt skapar svårigheter för individerna i gruppen att samspela tillsammans (Nilsson, 2015). Förskolan är en viktig del i barnens språkutveckling och är något som bör stöttas och ges möjlighet att utvecklas i förskoleverksamheten (Svensson, 2012). Därav är förskolläraernas kompetens viktig när det kommer till arbetet med flerspråkighet i förskolan. Kompetenta lärare har förmågan att skapa miljöer samt situationer som ska genomsyra trygghet och lyfta barnens intresse för att på ett naturligt sätt främja språkutvecklingen i verksamheten (Svensson, 2012).

Skolinspektionen (2018) betonar aktuell forskning som påvisar att personaltätheten per avdelning i förhållande till barngruppens storlek handlar om flera orsaker, bland annat förskolans läroplan och förskolläraernas förmågor. Forskningen visar även att färre personal i relation till barngruppens storlek har en negativ inverkan på varje enskilt barns lärande och utveckling. Genom att ha färre personal i förhållande till barngruppens storlek minskar varje barns delaktighet och inverkan på sin egna utbildning och försvårar arbetet med bland annat flerspråkighet (Skolinspektionen, 2018).

4 Teoretisk utgångspunkt och centrala begrepp

Det här avsnittet presenterar studiens valda teoretiska utgångspunkt samt centrala begrepp som kommer att tillämpas och relateras till den insamlade empirin i analysen och diskussionen. Begreppen som blir centrala är den samspelande atmosfären, mediering och den proximala utvecklingszonen.

4.1 Sociokulturella perspektivet

Inom det sociokulturella perspektivet beskrivs språket som människans främsta kulturella verktyg för lärande och utveckling, för att kunna samtala och kommunicera med andra men också för att förstå sig själv. Lärandet inom perspektivet ger individer förutsättningar att delta i sociala samt kommunikativa samspel med andra (Pramling, 2015). Det sociokulturella perspektivet är enligt Säljö (2014) redogörelse framställt av människor men beror även på sammanhang i verksamheter. Utgångspunkten är att lärande och utveckling sker i sociala samspel och synliggör hur människor deltar i lärandet som ger möjlighet till nya erfarenheter. Det sociokulturella perspektivet är mångsidig, att det inte är just en pedagogik som kan använda teorin utan att det handlar om hur exempelvis förskollärare erbjuder och samverkar med barn och barn emellan (Säljö, 2014).

4.2 Samspelande atmosfär

De grundläggande delarna inom den samspelande atmosfären menar Johansson (2011) handlar om att vara närvarande i barnens livsvärldar, vara lyhörd och att utöva ett lugn inför gränser som kan komma att trädas över. Hon fortsätter beskriva att det i den samspelande atmosfären uttrycks en frågande samt en nyfikenhet inför det barnet gör och har intresse för, där förskollärare kan få möjlighet att skapa en förståelse för barnens erfarenheter av situationer. Karaktäristiska drag inom begreppet innefattar accepterande, uppmuntrande och närvarande i barnens världar. Det uttrycks en strävan efter ett gemensamt möte i den samspelande atmosfären, där arbetssättet handlar om att vara barn nära samt att bemöta och få en förståelse för barnens intressen och viljor. I barnens aktiviteter kan det vid olika tillfällen synliggöras eller förstås som en komplett entusiasm. Fysisk och psykisk närvaro finns i det barnen gör, där förskollärarna uttrycker stark gemenskap samt att deras uppmärksamhet kretsar kring barnen, ögonkontakt, kroppsspråk och samspel ska alltid finnas nära tillhands i förskolans atmosfär (Johansson, 2011).

4.3 Mediering

Säljö (2014) redogör för nyckelbegreppet mediering inom den sociokulturella traditionen, som grundar sig i tanken av att individer med hjälp av olika redskap eller verktyg försöker förstå och agera i sin omvärld. Säljö (2014) lyfter Vygotskijs analys och redogör att individen använder det språkliga och det materiella som verktyg. Samt att vi får stöd av medierande verktyg när vi upplever världen och att vi inte gör det på en gång när vi tänker utan att vi istället tar mentala omvägar. I olika yrken används det olika typer av medierande verktyg som är anpassade för yrket och kompetensen som krävs. En skiljaktighet mellan de intellektuella och de fysiska verktygen ska inte göras då de samverkar och bildar varandras förutsättningar (Säljö, 2014).

4.4 Proximal utvecklingszon

Inom en pedagogisk verksamhet är det inte ovanligt att förskollärare behöver göra olika typer av bedömningar på barn. Det blir därför viktigt att bedöma barnen utifrån kunskaperna de har för att kunna utforma ett lärandematerial som passar barnet utifrån situationen och erfarenhetsvärlden. Inom den proximala utvecklingszonen blir det en fördel för förskollärarna att se vilka förkunskaper barnet har för att veta vad det pedagogiska mötet ska grunda sig på. Därefter får barnet måttliga utmaningar där kunskaperna ökar, enskilt eller med hjälp av andra, istället för att skapa situationer som ligger över eller under barnets kompetens där barnet inte får den stimulans den behöver (Lutz, 2013).

5 Metod och genomförande

I detta avsnitt kommer vi att ge en redogörelse för vilken metod samt vilka avgränsningar och urval som gjorts. Vi kommer även att lyfta och redogöra vår bearbetning av empiriskt material, reliabilitet, validitet och generaliserbarhet samt vilka etiska överväganden som tagits under datainsamlingen. I arbetet utgår vi från ett hermeneutiskt förhållningssätt.

5.1 Avgränsningar samt urval

Urvalet av respondenter för intervjuerna är utbildade förskollärare, respondenternas verksamma år som utbildade förskollärare sträcker sig från 11 till 46 år. Intervjuerna ägde rum med sex olika förskollärare i sex olika förskolor. I vårt arbete är syftet att bland annat undersöka hur flerspråkighet och kultur integreras i förskolan. Vi valde förskolor där vi varit medvetna om att det finns barn med flerspråkighet och andra kulturer. I verksamheterna skiljer sig dock antalet flerspråkiga barn där vissa hade flerspråkiga barn som bestod av mindre än halva barngruppen medan andra nästan hela barngruppen. Vi valde att avgränsa intervjuerna till enbart utbildade förskollärare där barn med flerspråkighet fanns i verksamheterna för att ta del av en möjligtvis djupare och mer beprövad erfarenhet om ämnet.

Det första steget i urvalsprocessen var att genom telefonsamtal kontakta förskolerektorer i samtliga verksamheter för att informera om studiens syfte och vilka vi önskade intervjua. Det är utav stor vikt att få tillåtelse att ha med förskolepersonalen i undersökning eftersom det anses som ett viktigt steg innan någon kontakt med förskolepersonal görs (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015). Efter förskolerektorernas godkännande fortsatte vi med att kontakta förskollärarna genom telefonsamtal, efter ett godkännande av samtliga förskollärarna välkomnades intervjustudien och arbetet med datainsamlingen påbörjades.

5.2 Intervju som metod

Kvalitativa intervjuer har använts för att samla in data. Barmark och Djurfeldts (2015) framställer den kvalitativa ansatsen och poängterar att den är lämplig när intervjuaren vill belysa vilka känslor som är inblandade, hur respondenterna resonerar samt vilka argument som redogörs. Intentionen i den kvalitativa ansatsen är att lyfta respondenternas attityder, tankar och erfarenheter utifrån forskningsfrågorna.

Inom den kvalitativa datainsamlingen får respondenterna möjlighet att utifrån sitt egna perspektiv berätta sin historia inom ämnet (Eriksson Barajas, Forsberg och Wengström, 2013). Bjørndal (2005) konkretiserar fördelen med intervju som vald metod och att den som intervjuar får ta del av respondenternas infallsvinklar samt visualisera delar som man annars hade gått miste om. Det blir även möjligt att ta del av respondenternas upplevelser och tankar genom samtal. För att underlätta för oss som intervjuar och för att kunna ta respondenternas perspektiv samt samtala om ämnet, har vi varit noga med att det är en som intervjuar och att ljudupptagning sker för att sedan kunna gå tillbaka och lyssna på informationen. Genom intervjuer skapas det möjligheter att tydliggöra förståelse men även minska missförstånd (Bjørndal, 2005).

5.3 Bearbetning av empiriskt material

Avsikten med insamling och systematisering av kunskap inom en kvalitativ ansats består av att få en djupare förståelse för frågeställningarna som studien grundar sig på (Eriksson Barajas et al., 2013). Underlaget för vår datainsamling består av ljudinspelade intervjuer. Bjørndal (2005) anger fördelarna med att använda ljudupptagning och att det är en lämplig metod att använda för att konservera information som kunde gått förlorat och att det alltid går att spola tillbaka för att verkligen uppfatta det som sagts samt fånga det mer intressanta och detaljrika i informationen.

Intervjuerna varade mellan 20 till 30 minuter. Efter genomförda intervjuer påbörjades transkriberingen digitalt. Det var även en bra möjlighet för oss att granska all information ordagrant ytterligare en gång innan resultatanalysen påbörjades. Under bearbetningen av transkriberingen sorterade vi dem genom att utmärka skillnader och likheter, om det fanns återkommande mönster utifrån våra forskningsfrågor. Genom att beskriva, förstå, förklara och jämföra besvaras syftet inom ett forskningsprojekt och utifrån syftet förklaras det varför man vill besvara frågeställningar (Eriksson Barajas et al., 2013).

5.4 Hermeneutiskt tillvägagångssätt

Under vår datainsamling har vi utgått från en hermeneutisk utgångspunkt, Eriksson Barajas et al. (2013) beskriver att forskaren i tillvägagångssätt försöker inta den undersöktes perspektiv och se världen utifrån respondentens ögon. När man utgår från en hermeneutisk analysmetod är avsikten att försöka skapa sammanhang och mening i individers handlingar. Vid tolkningen av datainsamlingen placeras fokuset på att förstå tankemönster för att få ännu djupare meningar och för att kunna sätta texten i det historiska sammanhang den tillhör (Eriksson Barajas et al. 2013). När datainsamlingen sedan tolkas av forskaren görs detta utifrån forskarens perspektiv (Eriksson Barajas et al. 2013). Vi har under datainsamlingen varit ordentliga med att tolka respondenternas perspektiv och förklaringar samt samtala för att skapa tydlighet och minska missförstånd. Även bearbetningen av materialet har gjort att vi skapat en djupare förståelse i meningarna och tankesättet bakom det respondenterna förmedlade. Senare i arbetet har vi analyserat och diskuterat respondenternas uttalanden men även utgått från våra perspektiv och tolkningar.

5.5 Etiska överväganden

De sex förskollärare som deltagit i studien har avidentifierats och benämns i texten som intervjudeltagare, förskollärare eller respondenter. För att göra studiens resultatanalys och diskussion begripliga har deltagarna i dessa avsnitt givits slumpmässigt fiktiva namn. Löfdahl (2014) framhäver att det är av stor vikt att den som intervjuar informerar respondenterna om sin studie, för att en grundläggande etisk princip är deltagarens samtycke. Genom att informera om studiens utsträckning samt de upplysningar som krävs får deltagaren en förståelse för sin medverkan i studien. En annan grundläggande princip är att informera förskolerektorn i verksamheten om att det finns planer att genomföra intervjuer i förskolan för att få ett godkännande innan man kontaktar förskollärare. Muntlig samt skriftlig information är en fördel i arbeten för att säkerställa informationen och sekretessen (Löfdahl, 2014). Vi har utgått enligt det nämnda när vi tagit etiska överväganden, att få både förskolerektorns men även förskollärarnas godkännande innan intervjuerna påbörjades. Samt att vi utformat en godkännandeblankett med information om arbetets syfte och sekretessdetaljer som samtliga sex förskollärare, vår handledare och vi tre undertecknat.

5.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Vår studie grundar sig på att sex förskollärare i sex olika verksamheter har besvarat likadana frågor, något vi anser stärker reliabiliteten i vårt arbete då resultatet i vår undersökning till större del stämde överens. Reliabilitet definieras som tillförlitlighet enligt Thurén (2007), vilket motsvarar att använda metoder i undersökningen behandlats på ett korrekt sätt där resultatet i undersökning överensstämmer till en viss nivå. För att säkerställa att giltigheten finns med i vårt arbete har vi under en längre tid noggrant arbetat med intervjufrågorna för att behålla den röda tråden i arbetet och för att få konkreta svar på det vi vill undersöka. Vi formulerade 20 frågor vi ansåg relevanta för arbetets syfte och frågeställningar. Giltighet handlar i grunden om mätningens relevans. Det är i en studie viktigt att utforma frågeställningar, syfte och intervjufrågor som verkligen undersöker det vi vill undersöka och inte leder in eller tar ställning i något som inte är relevant till arbetet (Thurén, 2007).

Generaliserbarheten i ett arbete handlar främst om att resultatet även ska kunna vara användbart i andra miljöer än den miljön arbetet utgår från (Svensson och Ahrne, 2015). I vårt arbete finner vi det svårt att ta fram resultat som är av användning i andra områden än det vi studerar. Våra möjligheter att generalisera kan främst göras till förskolor i Göteborg. Vi kan därför inte påstå att vårt arbete utgår från generaliserbarhet i det syfte om att implementera resultatet i andra områden än det vi undersöker. Svensson och Ahrne (2015) understryker dock att generaliserbarhet även handlar om att jämföra sin studie med andra relevanta och likartade studier, vilket vi gjort genom arbetet.

6 Resultatanalys

I intervjuerna utkristalliserades tre teman. Det första temat handlar om att förskollärarnas förhållningssätt är avgörande, det andra handlar om medierande verktyg och det tredje och sista beskriver verkligheten kontra praktiken i förskolan.

6.1 Förskollärarnas förhållningssätt är avgörande

I samtliga besökta verksamheter arbetade de intervjuade förskollärarna med flerspråkighet och kultur i någon utsträckning. Det var även tydligt att förskollärarnas samt hela arbetslagets förhållningssätt var av stor vikt när det kom till arbetet. En stor del av verksamheterna arbetade på likartade sätt. Exempelvis genom att visa intresse för barnens hemspråk och kultur samt tillåta utrymme för deras språkliga och kulturella identitet. I frågan om hur flerspråkighet integrerades i förskolan berättar Sanna följande:

[...] vi pratar ju huvudsakligen svenska men när vi har barn som inte kan någon svenska alls då lär vi oss vissa nyckelord som jag skulle vilja kalla dem, på deras språk. Försöker man lära sig exempelvis sitta och leka och då benämna dem noga på svenska och hemspråket så får de höra båda tydligt (Sanna, förskollärare).

Ytterligare en respondent från en annan verksamhet svarar följande:

[...] nyckelord som är från hemspråket, turkiska eller arabiska eller vad det är, som vi möjligtvis kan behöva för att rädda dagen i verksamheten, de försöker vi lära oss. [...] barnet får då enligt oss en mjuk övergång till svenskan (Maria, förskollärare).

I de båda uttalanden använder sig respondenterna av begreppet "nyckelord" som kan tolkas som en beskrivning av ord som har en viktig innebörd för barnets vardag. Genom att använda sig av nyckelord och även implementera orden på svenskan och hemspråket förklarar förskollärarna att det underlättar för barnens vardag men även för språkutvecklingen då de får en tydlighet mellan begreppen på båda svenskan och sitt hemspråk som de kan ta till sig i sin egen språkutveckling och förståelse. Vidare lyfter respondenterna information om hur det gynnar flerspråkiga barn när det finns fler som talar samma språk:

[...] vi har ju vissa barn som har samma språk och då kan de prata med varandra. Sen är vi väldigt noga med att andra barn som kanske inte pratar det språket, man kan ju inte exkludera någon för att man inte pratar samma språk utan då får vi ju göra så att alla är med ändå (Sanna, förskollärare).

Ytterligare en respondent beskriver vikten av att ha flerspråkiga barn som talar samma språk i deras verksamhet och hur det kan gynna vid konflikt:

I vissa moment i verksamheten kan det uppstå hinder för barnet på grund av språket. Men då har vi äldre barn som kanske kan språket också som kan hjälpa till att översätta det vi vill ska komma fram (Sonja, förskollärare).

Flerspråkiga barn är något som gynnar verksamheten och barnens språkutveckling då de kan ta hjälp av varandra, finna trygghet och uppleva delaktighet genom det delade språket. Det framkommer även att Sanna tolkar att en sådan samhörighet mellan vissa barn kan leda till att

andra barn som inte delar den kunskapen blir exkluderade. Sådana tillfällen är värdefulla då man som förskollärare kan arbeta för att motverka exkludering istället för att lägga en negativ betoning på det. Under intervjutillfällena uppkom det även utifrån respondenternas svar hur flerspråkighet och kultur knöts samman, under ett intervjutillfälle förklarades följande:

[...] man har mer förståelse för barnet, om jag kan förstå kulturen och bakgrunden så kan jag ju lättare hjälpa dem in och kan jag vara ett stöd för barnet så tänker jag att det påverkar deras språkutveckling, att det är viktigt hur förstående, intresserad och öppen jag är (Catrin, förskollärare).

Under ett annat intervjutillfälle i en annan verksamhet förklarar en annan pedagog vikten av att vara lyhörd och visa intresse:

För då kan vi ju skapa en kommunikation genom att barnet kan säga *vet du vad det heter på mitt språk?* Och så säger barnet vad det heter på sitt språk så kan jag efteråt säga vad det heter på svenska, då får man ju ett utbyte liksom och det tycker jag är jätteviktigt (Sanna, förskollärare).

Flerspråkighet och kultur är något som går hand i hand i verksamheten. Det är viktigt att förstå barnens kultur och bakgrund eftersom det hjälper förskollärarna att skapa en förståelse för varje individ och hur de på bästa sätt kan hjälpa dem att utvecklas i sin språkutveckling. Begreppet "intresserad" dyker upp och kan tolkas som pedagogens intresse för barnet och barnets bakgrund vilket i sin tur gör det möjligt för pedagogerna att arbeta vidare med barnet på ett givande sätt, då man satt sig in i barnets perspektiv och historia. Sanna fortsätter senare i intervjun med att fördjupa sig i kulturarvets betydelse:

[...] deras kultur är lika viktigt som den svenska kulturen. Jag anser inte att vi ska sitta och prata om den svenska kulturen för vi har så mycket olika arv och det är lika viktigt att belysa deras arv som vårt arv, alla ska få känna sig sedda (Sanna, förskollärare).

Detta är något Maria från en annan verksamhet också valde att fördjupa sig i genom att säga:

När barnen blir äldre berättar de om att det ska vara Eid, och då pratar vi mycket om hur olika vi gör när vi kan fira jul men att det även finns många svenskar som inte heller firar jul. [...] och så kan man också fira båda högtiderna och de gör dem här, ingen har valt bort julen utan de firar dem allihopa så dubbla eller trippla (Maria, förskollärare).

Förskollärarna uppmanar till att lyfta olika slags högtider och traditioner oavsett kultur och religion. Samt att det för barnen kan upplevas som en hemkänsla då Sanna beskriver att de genom det här får en möjlighet att bli "sedda". Detta tyder på att Sannas verksamhet gärna lämnar plats för barnens högtider och traditioner eftersom de präglas av många olika i sin verksamhet. Medan Marias verksamhet som bland annat har färre kulturer och språk och även barn som firar dubbla högtider gärna även belyser svenska traditioner och högtider. Arbetslagets inställning är avgörande för hur mycket av barnens kulturer och traditioner som får utrymme i verksamheten.

6.2 Medierande verktyg

Det blev synligt att de flesta respondenterna använde sig av liknande verktyg och hjälpmedel i sitt arbete med flerspråkighet. Uppfattningen av hur viktigt medierande verktyg i arbetet gjordes synligt. Där bland annat det intellektuella och det fysiska verktyget betonades. När frågan ställdes angående vilka medierande verktyg som användes för att främja flerspråkiga barns språkutveckling, svarade Hanna om hur de går tillväga i sin verksamhet:

[...] vi använder ju mycket med bilder, inte bara böcker. Vi har ordbilder som sitter uppe när vi har lekaktiviteter för att förstärka det talade språket och sen även mycket kroppsspråk använder vi oss av [...] och ögonkontakt är superviktigt (Hanna, förskollärare).

Hanna använder sig mycket av bilder och ordbilder som sitter uppe samt att det är mycket kroppsspråk och ögonkontakt. Bilder och ordbilder använder pedagogerna som ett kompletterande hjälpmedel för att förstärka ordförrådet och skapa mer förståelse för barnen i det sammanhang de befinner sig. Kroppsspråk och ögonkontakt är flexibla metoder som är anpassningsbara till varje barn och situation där det talade språket kan förstärkas med kroppsliga uttryckssätt. Hanna får genom det här en trygg punkt mellan sig själv och barnet där lärandet blir tydligare för varje individ. Hon fortsätter med att beskriva hur de gör i sin verksamhet:

Vi har Polyglutt som vi använder oss mycket av faktiskt [...] där har vi ju, eftersom vi inte har flerspråkig personal, möjlighet att få in arabiska till exempel för där är språk eller böcker med olika språk (Hanna, förskollärare).

Sanna från en annan verksamhet talar också om Polyglutt:

Vi använder även Polyglutt, där kan man ju välja språk. Vi läser på svenska, men ibland kan jag sätta mig med ett barn som kanske inte har svenska och välja att sätta på boken på modersmålet och sitta jämte. Ibland har man till och med äldre barn som kanske berättar en saga på svenska så jag kan förstå också. [...] Polyglutt är verkligen ett jättebra användningsområde (Sanna, förskollärare).

Förskollärarna beskriver materialet Polyglutt och att man kan välja språk som läses upp samt att böcker finns tillgängliga att läsa på olika språk. Hanna lyfter hur användbart hjälpmedlet är när man inte har tillgång till flerspråkig personal. Sanna skildrar hur bra Polyglutt är i verksamheten och hur det kan integreras med barn i flera åldrar oavsett om de är läskunniga eller inte. De äldre barnen får även möjlighet att vara en hjälpende hand och läsa eller återberätta sagorna på hemspråket eller på svenska. Genom det här får de äldre barnen och de yngre barnen möjlighet till att utveckla ett självförtroende inom sin språkutveckling men även förstärka ordförrådet på flera språk.

Återigen blir det tydligt att likartade verktyg används i arbetet med flerspråkighet. Ovan beskrivs kroppsspråk, bilder och digitala verktyg som effektiva delar i verksamheten. Förskolläraren Maja betonar hur användbart böcker är i verksamheten och att böcker på ett likartat sätt som de digitala verktygen kan anpassas utifrån individnivå och användas för att förstärka barnens ordförståelse. Böcker är fysiska medierande verktyg som finns på olika språknivåer som framförallt är gynnsamma kompletterande verktyg för flerspråkiga barn i förskolan.

[...] vi stärker barns ordförståelse genom att arbeta med läslyftet, sen om vi har barn som inte har ordförståelse då lyfter jag böcker som är individanpassade för barnet och deras behov (Maja, förskollärare).

Sonja och Catrin vill gärna förklara hur vårdnadshavare kan användas som ett hjälpmedel och hur viktiga de är i de flerspråkiga barnens språkutveckling utöver de medierande verktygen i verksamheten. Bland annat genom att involvera dem kontinuerligt i verksamheten.

Vi ber föräldrarna om hjälp med vad olika saker betyder, men vi frågar också till exempel vad det som serveras till frukosten heter såsom mjölk eller ost (Sonja, förskollärare).

[...] vi bjuder in föräldrarna till läsning [...], där är dem delaktiga och hemskt gärna då att man läser något på sitt eget språk och på svenska så barnen får höra skillnaden. De tycker det är jättespännande (Catrin, förskollärare).

I citaten synliggörs det att både Sonja och Catrin i sina verksamheter gärna ber om vårdnadshavarnas hjälp i sitt arbete med flerspråkighet. Att få praktiska ord översätta kan underlätta för barnens vistelse i verksamheten. Vidare poängterar Catrin att barnen visar uppskattning när föräldrarna är delaktiga och exempelvis tar sin tid att besöka förskolan och läsa på deras språk samt på svenska. Att involvera vårdnadshavarna i sitt arbete förstärker tryggheten, delaktigheten och ger möjlighet för intresset för ämnet flerspråkighet att ta form. Barnens språkliga och kulturella identitet förstärks således och skapar större förutsättningar för deras vilja till utveckling. Förskolläraren Sanna lyfter också föräldrarnas delaktighet i verksamheten i samverkan med pedagogerna.

[...] man kan ju fråga *vad firar ni i eran kultur och hur gör ni?* Föräldrar kommer gärna och berättar, om man kanske frågar dem *hur säger man detta på erat språk?* Vi har ju haft föräldrar som tycker det varit kul så dem kommer med en lista med ord som dem tycker kan nog vara bra för er att kunna liksom och man känner ju att dem känner stolthet att vi är intresserade av deras språk och kultur (Sanna, förskollärare).

Förutom att involvera barnens språk tyder det på att det är viktigt att involvera kulturarvet hos barnen och att ett lämpligt sätt att göra detta är genom att ha god föräldrakontakt och bjuda in till samtal och förståelse bakom varje kultur hos barnet och familjen. Enligt Sanna är det här ett tillfälle för vårdnadshavare som gärna delar med sig, att tillföra nya ord till verksamheten som kan vara användbara i arbetet med deras barns språkutveckling. Utöver detta blir barnet och familjen mötta av en accepterande, öppen och positiv inställning till allas olika kulturarv, bakgrunder och språk i verksamheten. Vilket kan resultera i en smidigare utveckling och arbete hos barnet i samverkan med vårdnadshavarna eftersom alla får uppleva samhörighet.

6.3 Verkligheten kontra praktiken

Ett flertal organisatoriska faktorer påverkade verksamhetens arbete med flerspråkighet, bland annat indragna planeringstider och barngruppers storlek. Våra respondenter hade en olustig inställning när de lyfte dessa faktorer och pratade mycket om vilka önskemål de istället skulle vilja ha för att underlätta deras arbete med flerspråkighet. Alla pedagoger uttryckte i någon form missnöje med hur de organisatoriska riktlinjerna inte speglades i praktiken. När vi ställde frågan om hur de stora barngrupperna påverkade flerspråkiga barn i verksamheten uttryckte Maria och Maja deras synpunkter med stor besvikelse:

[...] jag tycker att det är en för dålig barnsyn i besluten. [...] att jag demonstrerade [...] för 15 barn i syskongrupp och det är fortfarande inte 15 barn i syskongrupp [...] hur kan det vara så när det står i skolverkets rapporter [...], jag är förundrad och väldigt besviken över att man inte har en bättre barnsyn för det är det, det handlar om, att man inte prioriterar barn som man säger med sin mun men inte gör så (Maria, förskollärare).

[...] jag tycker att förskolan har mål att man ska vara mindre barn och ha mindre barn i grupper. Men i verkligheten ser det inte ut såhär och det är väl det som jag känner att kunna jobba för det, att det ska vara 15 barn (Maja, förskollärare).

Maria och Maja beskriver genom sina citat att barngruppens storlek är av stor betydelse när det kommer till lärandet i verksamheten. Maria betonar starkt att det varit en fråga sedan länge men att det fortfarande inte skett någon förändring. Samt att det huvudsakligen handlar om en för dålig barnsyn hos de som utför besluten. Verksamhetens utformning står inte i linje med det läroplanen understryker om bland annat barngruppens storlek vilket gör det svårt att uppnå kraven som ställs. Fler pedagoger uttrycker oro i en rad organisatoriska faktorer såsom stora barngrupper, lite planeringstid, personalbrist och att det påverkar arbetssituationen och pedagogiken. Inte minst flerspråkiga barns möjligheter att utvecklas i språk. Sanna och Hanna berättar två olika situationer om personaltillgång i deras verksamhet:

[...] det kan vara tid och personalbrist, definitivt, ibland att man känner sig otillräcklig. Som igår när jag var själv ordinarie, då blir det ju mer att man ska få dagen att funka och få ihop dagen. Då kanske man känner att man inte riktigt hunnit göra allt det där jag vill. Det blir mer omsorg den dagen (Sanna, förskollärare).

Självklart personalbrist, vi kan inte möta upp våra svenskspråkiga barn ens här idag, på det sättet man önskar. [...] nu är vi 4 stycken på 24 barn så organisationsmässigt jobbar vi bättre än någonsin, det är lättare att gå undan med ett barn när vi är fler (Hanna, förskollärare).

Pedagogerna ovan skildrar två olika verkligheter i förskolan. Men är överens om att personalbrist är en av de grundläggande orsakerna till att lärandet försvinner och att omsorgen får ta majoriteten av platsen. När det finns förmån att ha fler pedagoger på avdelningen ges varje individuellt barn mer plats åt sina behov där exempelvis flerspråkigheten får en större plats. Å andra sidan är det ovanligt i praktiken att ha den förmånen och det gör att det ofta ser ut som i Sannas verksamhet där man ska få dagen att gå ihop. När pedagoger svarat på frågan om de har reflektionstillfälle för flerspråkighet i sin verksamhet svarar Maria och Sanna på det här sättet:

De är helt borttagna, vi har ingen planeringstid nu [...] vi skulle få någon studiedag/halvdag men nej inte regelbundet inte ens 4 timmar som står på mitt avtal (Maria, förskollärare).

Vi har både pedagogiska grupper [...] och sen egen reflektion, vi har ju reflektion nu på våran avdelning och då sitter vi ju och reflekterar kring vårt arbete och hur vi ska komma framåt i barnens språk och att det alltid är en central fråga här, hur vi ska arbeta med vårt projekt och få dem att utvecklas ännu mer (Sanna, förskollärare).

Två olika verkligheter i verksamheterna synliggörs. Där planeringstiden påverkar hur djupgående pedagogerna kan utveckla sitt arbete med barnen. När planeringstiderna är borttagna får arbetet med barnen en negativ inverkan eftersom arbetet inte får den utvecklingen som krävs. När verksamheter å andra sidan får tillgång till planeringstider underlättas arbetet då pedagogerna får möjlighet att planera och diskutera sitt arbete om hur de kan utveckla barnens flerspråkighet ännu mer. En rad faktorer påverkar dessa regler bland annat vilken förskola och vilket område man arbetar på. Fortsättningsvis vid frågan om kompetensutveckling inom flerspråkighet erbjudits för att underlätta deras arbete i verksamheten svarade fem av sex förskolor att de inte fått den möjligheten i någon form. Maria och Sonja berättar på detta vis:

Nej, kanske för att jag bor på detta område [...] jag tror att alla tror att det bara är etniska svenskar som bor i det här landet och så är det inte (Maria, förskollärare).

Nej, det finns säkert föreläsningar. Men det prioriteras inte på grund av ekonomin (Sonja, förskollärare).

Här görs det tydligt att det finns två anledningar till att kompetensutveckling inom flerspråkighet inte erbjuds. Å ena sidan som Maria förklarar att det handlar om det geografiska läget och personers förutfattade meningar om vem som bor i vilket område. Å andra sidan den ekonomiska som Sonja förklarar sätter spärren i vad verksamheten kan erbjudas. Sonja fortsätter dock att förklara vad hon tror skulle underlätta för verksamheter inom arbetet av flerspråkighet:

Tid, planering och utbildning skulle underlätta vårt arbete med flerspråkighet samt föreläsningar om flerspråkighet hade underlättat (Sonja, förskollärare).

När de organisatoriska faktorerna så som, barngruppernas storlekar, personaltillgång, planeringstider och kompetensutveckling faller på rätt plats underlättar det arbetet med flerspråkighet i förskolan. För att en verksamhet skall kunna möjliggöra ett lärande och inte enbart omsorg krävs det genomtänkt arbete, tid och kompetenta pedagoger för att skapa de förutsättningar som krävs för att möta det läroplanen betonar. Verkligheten skildrar å andra sidan en annan bild än det som eftersträvas. Förskollärarna uttrycker med stor besvikelse hur arbetsförhållandena faktiskt ser ut idag jämfört med hur det skall vara. Hinder och belastningar med tidsbrist, otillräcklighet, personalbrist och för stora barngrupper gör det svårt att lägga vikt vid ett lärande där det i många fall resulterar i att försöka få dagen att gå ihop.

7 Diskussion

Syftet med den här studien är att undersöka hur flerspråkighet och kultur integreras i förskolans verksamhet. Samt hur organisatoriska faktorer påverkar förskollärarnas arbetssätt med flerspråkighet. De diskurser som lyfts fram i resultatanalysen kommer i detta avsnitt att anknytas till studiens frågeställningar samt relateras till tidigare forskning.

7.1 Diskurs 1

I de besökta verksamheterna arbetar förskollärarna med flerspråkighet och kultur i olika omfattning, resultatet visade att förskolepersonalens förhållningssätt var en grundläggande del i arbetet. I intervjuerna beskriver förskollärarna att öppenhet, förståelse och engagemang är väsentligt för arbetet med flerspråkiga barn. Det här betonar Kultti (2012) när hon redogör hur förskollärarnas förhållningssätt kan vara avgörande i arbetet med flerspråkiga barn, hon poängterar att förskollärarens förväntningar och verbala uttryck är av stor vikt för att kunna möta barn med en annan kultur och språk. De intervjuade förskollärarna betonade att de genom ett positivt och förstående förhållningssätt lättare kunde förstå barnet och deras bakgrund. Vilket resulterade i att de kunde skapa lärandemiljöer som var anpassade efter det barnet var i behov av. Förskollärare som visar uppmuntran och intresse för varje individuellt barn kan erbjuda barnen förutsättningar att utveckla deras kunskaper inom sitt modersmål och det svenska språket i verksamheten (Svensson, 2012). Vi relaterar förskollärarnas förhållningssätt till den samspelande atmosfären som Johansson (2011) betonar grundar sig i att vara närvarande i barns livsvärldar. Där en pedagog behöver vara nyfiken samt intresserad i vad barnet gör och har intresse för, för att skapa en förståelse för barnets erfarenheter av situationer. Samtliga förskollärare betonade vikten av att förstå barnet och vara öppen för deras erfarenheter och upplevelser för att sedan kunna möta barnen i ett lärande på en lämplig nivå.

När förskolepersonal utgår från att kulturer och språk kan gynna varandra, då utgår förskolepersonalen från ett interkulturellt perspektiv (Benckert et al. 2008). Utifrån ett interkulturellt perspektiv kan förskollärare och annan förskolepersonal anpassa miljöer och möten där språket också får ta en utveckling genom ett utbyte av dialoger och meningar. Resultatanalysen visar att pedagogerna tillämpar ett interkulturellt förhållningssätt i sina verksamheter. Tolkningsvis är det något som är nödvändigt för att förstå barnet, göra dem trygga och kunna utveckla språket. Resultatet visar att samtliga förskollärare uttryckte att en förståelse för barnets kultur stärkte och underlättade arbetet med barnets språkutveckling. Vilket i sin tur också resulterade i att barnets kulturella och språkliga identitet förstärktes eftersom förskolepersonalen gav utrymme för det. Ett interkulturellt förhållningssätt förenar kulturer och olika levnadssätt (Karlsson, 2016).

Ett förhållningssätt där förskollärare försöker förstå barnens erfarenhetsvärld och skapa lärandesituationer utifrån det, kan relateras till den proximala utvecklingszonen (Lutz, 2013). Det tolkar vi kan uppfattas i analysdelen där det framkommer att förskollärarna gärna tog reda på och försökte förstå barnens kultur för att anpassa arbetssättet utifrån varje individ. Genom det här får barnen måttliga utmaningar för att utveckla sina språkkunskaper utifrån sin personliga kompetens (Lutz, 2013). Det framkom i datainsamlingen att de deltagande förskollärarna använde medierande verktyg i sitt arbete med flerspråkighet, bland annat kroppsliga uttryck, böcker, bilder och digitala verktyg. När förskollärare är psykiskt och fysiskt närvarande i det barnen gör visar det ett engagemang i barnens utveckling vilket återigen betonas i den samspelande atmosfären där gemenskap är centralt (Johansson, 2011). Resultatet från studien betonar att medierande verktyg i förskolan anpassas utefter barnens behov, i många fall kombinerade förskollärarna verktyg eftersom de ansåg att användningen av fler verktyg

samtidigt underlättade arbetet med språkutvecklingen. Medierande verktyg anses vara centrala i arbetet med flerspråkiga barns språkutveckling (Kultti, 2012).

Många förskollärare hänvisade till digitala verktyg och främst verktyget Polyglutt, som är en tjänst där inläsning samt möjligheten att läslyssna erbjuds på flera olika språk. De betonade att hjälpmedlet var användbart när inte flerspråkig personal eller andra språkresurser fanns tillgängliga i verksamheten. Barnen får genom tjänsten en möjlighet att höra och läsa böcker på sitt modersmål men även på det svenska språket, vilket ger barnen en möjlighet att utforska båda språken samt höra vilka likheter- och olikheter de har för att skapa sig en förståelse för båda språken och utveckla sitt ordförråd. Vi vill poängtera att all personal som intervjuades enbart talade svenska och engelska samt att resten av personalen i verksamheterna inte hade andra språk än de nämnda.

Forskning har visat att flerspråkiga pedagoger och modersmålspedagoger kan anpassa material utefter det pågående temaarbetet i förskolan för att barnen ska få ett mer situationsbaserat språk (Benckert et al., 2008). Fördelarna har visats vara att flerspråkig personal erhåller den språkliga och kulturella kompetensen som familjen och förskolan kan dra nytta av och känna sig trygga med, samt att de arbetar likadant som de andra förskollärarna i verksamheten (Benckert et al., 2008). Genom att tala samma språk som barnet blir den flerspråkiga personalen förebilder genom att visa att ens språk- och kulturarv inte är något som ska döljas utan något som ska talas och uttryckas i samhället (Ladberg, 1996).

Det finns å andra sidan många verktyg som ger tillfälle för enspråkig personal att arbeta med flerspråkighet på ett likvärdigt sätt. De deltagande förskollärarna som enbart talar svenska och engelska uttryckte att man genom ett öppet och engagerat förhållningssätt även kan främja språkutvecklingen och självkänslan inom barnets kulturidentitet. Samt att Polyglutt, bilder och böcker var nödvändiga metoder som enligt dem fungerade i arbetet med flerspråkighet även om personalen inte talade deras språk. De uttryckte att en god föräldrasamverkan och flerspråkiga barn i verksamheten var väldigt användbart i arbetet. Vi anser i linje med det förskollärarna betonar att sådana här metoder är bra komplement när flerspråkig personal inte finns tillgängliga i verksamheten. Vårdnadshavarnas inflytande och hjälpande hand bidrar enligt förskollärarna till att fylla den luckan som de inte kan genom att enbart använda medierande verktyg, de kan med vårdnadshavarnas hjälp få ett större ordförråd samt underlätta barnens vistelse i förskolan. Flerspråkiga barn som talar samma språk i verksamheten kan genom samspel och kommunikation hjälpa varandra genom att översätta och stötta varandras språkutveckling. Förskollärarna betonade att barnen inte enbart hjälpte varandra utan även personalen, vilket de beskriver underlättar deras arbete. Vilket leder oss in i det sociokulturella perspektivet där barnen i samspel får ett utvecklande språklärande, vilket vi tolkar genomsyrar hela arbetet med flerspråkighet då det ständigt arbetas gemensamt och i samspel med andra (Säljö, 2014).

Sammanfattningsvis uppfattar vi att det finns många olika hjälpmedel förskolepersonal kan använda i sitt arbete med flerspråkighet. Att involvera kulturen är vad förskollärarna tror är avgörande för att språkutvecklingen ska gå framåt och växa. Trots att Benckert et al. (2008) poängterar att språkresurser såsom modersmålspedagoger eller flerspråkig personal underlättar arbetet med flerspråkighet, kan vi genom vår analys se att samtliga av våra deltagande förskollärare funnit och tillämpar andra metoder. Vi vill poängtera att några förskollärare uttryckte att de gärna hade uppskattat om möjligheten till språkresurser fanns tillgängligt i deras arbete med flerspråkighet.

7.2 Diskurs 2

I resultatanalysen blev det tydligt att samtliga sex förskollärare uttryckte en stor besvikelse över hur de organisatoriska faktorerna såsom personalbrist, borttagna planeringstider, stora barngrupper samt kunskapsbrist påverkar arbetet med flerspråkighet. Inledningsvis diskuteras barngruppernas storlek och dess påverkan. Barngruppens storlek blir avgörande för hur samspelet ska fungera. I en grupp med fler än 12 till 15 barn försvåras möjligheten för förskollärare att se över det som händer, då en större grupp försvårar medskapandet för varje barn (Nilsson, 2015). Några förskollärare uppgav att frågan om barngruppens storlek är aktuell sedan länge men att ingen förändring skett. En större barngrupp försvårar arbetet i verksamheten då det blir mer barn per enskild förskolepersonal som skapar hinder i hur mycket individbaserat lärande varje barn får. Barngruppens storlek gör det svårt att skapa en stark gemenskap med barnen där fokus inte kan riktas åt varje enskilt barn, något som karaktäriseras som viktigt inom den samspelande atmosfären (Johansson, 2011).

I linje med resultatet i den här studien visar Skolinspektionens (2018) rapport att förskolepersonalens möjligheter till att ge barnen uppmärksamhet och uppsikt påverkas av antalet barn i gruppen. Det viktigaste anses vara antalet barn i förhållande till antalet vuxna, för att säkerställa barnens trygghet och välmående i förskolan. I vår analys skildrar sig två verkligheter som gjorde det synligt för oss vilken inverkan personaltätheten har i verksamheten och vilka läroplansmål som uppfylls. Personalbrist är ofta en anledning till att lärandet i verksamheten försvåras, enligt deltagarna i vår studie. Verksamheter där det finns fler förskollärare per barn har visats ha bättre förutsättningar än verksamheter med färre förskollärare. Möjligheterna att ge ett mer individanpassat lärande för att främja språkutvecklingen underlättas när fler förskollärare är tillgängliga. Medan det i vissa situationer endast finns en ordinarie förskollärare på avdelningen, vilket enligt förskollärarna omvandlar förskolans fokus och prioritering till mer omsorg än att fokus läggs på lärandet i verksamheten. Trots god vilja av förskollärarna med hinder på organisatorisk nivå är dem inte individuellt ansvariga utan det är förskolerektorerna. Skolinspektionen (2018) betonar att det är förskolerektorers och i slutändan huvudmannens ansvar att se till att förskolepersonalen har rimliga förutsättningar för att kunna utföra ett gott pedagogiskt arbete med barnen och kunna ge dem en trygg tillvaro i förskolan. Barngruppens storlek och personaltätheten är enligt förskollärarna viktiga aspekter som går ihop med varandra, det kan antingen tolkas som att barngruppens storlek är ett hinder eller att det inte finns tillräckligt med personal per barn.

En annan viktig faktor är planeringstiden i förskolan och hur det påverkar arbetet med flerspråkighet. I resultatet synliggjordes två olika verkligheter. Den ena där planeringstid fanns tillgängligt och den andra där det blivit borttaget. Det har i resultatet synliggjorts att arbetet med flerspråkighet utvecklas på en mer avancerad nivå när personal har tillgång till planeringstid. Samt att flerspråkighet inte prioriteras eller utvecklas i samma omfattning om planeringstiderna blivit borttagna. Skolverket (2018, s. 11) redogör att det krävs att arbetslaget dokumenterar, följer upp, utvärderar och analyserar resultaten i sin verksamhet för att förskolan ska utvecklas och uppfylla de nationella målen. Problematiken uppstår enligt förskollärarna när riktlinjerna kräver att reflektion och utvärdering sker kontinuerligt i arbetet men tillfället inte ges. Förskollärare behöver utvärdera situationer där barn är delaktiga för att veta hur de ska utveckla arbetet vidare, något som definieras inom den proximala utvecklingszonen, detta för att säkerställa att varje barn får ett lärande på sin nivå (Lutz, 2013). I resultatet blev det synligt att förskollärare som inte får planeringstid inte uppmärksammar eller prioriterar arbetet med flerspråkighet.

Den sista påverkande faktorn är kompetensutvecklingen hos samtliga förskollärare, kompetenta förskollärare anses viktiga för att utveckla flerspråkiga barns språkutveckling (Svensson, 2012). I resultatet blev det synligt att endast en av sex förskollärare fått möjlighet till kompetensutveckling inom flerspråkighet. Enligt förskollärarna som inte blivit erbjudna kompetensutveckling trots antalet flerspråkiga barn i verksamheten, handlar det om förutfattade meningar och ekonomiska indragningar. De förutfattade meningarna handlar enligt deltagarna om att deras områden där de arbetade inte tros ha lika stort antal flerspråkiga barn som andra områden i kommunen. Kompetensutveckling inom flerspråkighet är nödvändigt och viktigt i verksamheten, framförallt då var femte barn i svenska förskolor talar mer än ett språk (Kultti, 2012).

Sammanfattningsvis kan vi förstå att kompetensutveckling inom ämnet inte kan erbjudas till samtliga förskolor. Vi vill poängtera att samtliga deltagande förskollärare gärna vill få möjlighet till kompetensutveckling av något slag samt även se en förändring inom de organisatoriska faktorerna. Resultatet framför att det finns en stor kontrast i vad som sägs ska göras och vad som faktiskt kan utföras i praktiken. Huvudsakligen ligger ansvaret som tidigare betonat av Skolinspektionen (2018) hos förskolerektorerna och huvudmännen, vilket gör det svårt enligt förskollärarna att förändra sin situation med kompetensutveckling, barngruppens storlek, personaltillgång och planeringstider i relation till flerspråkigheten.

7.3 Förslag på vidare forskning

Avslutningsvis kommer vi att lyfta förslag på vidare forskning inom ämnesområdet. Flerspråkighet är något som ständigt växer i dagens samhälle, vi anser därför att det är viktigt att undersöka hur ett lärande om det integreras i förskoleverksamheten. I vår yrkesprofession är det viktigt att lyfta flerspråkighet och olika kulturer eftersom både samhället och förskolan präglas av olika språk och kulturer. Något som står i linje med det Skolverket (2018, s. 6) betonar, att förskolan ska ge underlag för barnens förståelse om olika språk och kulturer. Men även eftersom förskolan är det första och möjligtvis det enda mötet med det svenska språket för en del barn (Skans, 2011).

Vårt arbete har undersökt hur flerspråkighet och kultur integreras i förskolan samt hur organisatoriska faktorer påverkar förskollärares arbetssätt med flerspråkighet. Eftersom arbetet skrevs under en begränsad tid, saknar den enligt oss en djupare inblick i hur stor påverkan de organisatoriska faktorerna har i relation till flerspråkighet. Med mer tidsutrymme hade vi gärna kompletterat med att intervjua förskolerektorer, för att undersöka hur förskolerektorernas och förskollärarnas uppfattning skiljer sig gällande vilken påverkan för stora barngrupper, personalbrist, planeringstid och kompetensutveckling har på arbetet med flerspråkighet. Samt varför vissa indragningar är nödvändiga när det försvårar förskollärarnas arbete. Vi tänker att arbetet genom en sådan kompletterande undersökning hade gett en mer nyanserad bild av ämnesområdet. Vi hoppas att arbetet kan bidra som inspiration till vidare forskning inom ämnet men även skapa en klarare syn på hur flerspråkighet och kultur integreras med hjälp av förskollärarnas förhållningssätt, medierande verktyg och föräldrasamverkan. Samt en bild om hur stora barngrupper, personalbrist, planeringstid och kompetensutveckling påverkar flerspråkighet i förskoleverksamheten. Det blir genom arbetet möjligt att få en omfattande bild av förskolepersonalens arbetssätt med flerspråkighet och kultur, trots att ingen är flerspråkig i personalen eller några språkresurser finns.

8 Referenslista

- Barmark, M. & Djurfeldt, G. (2015). *Statistisk verktygslåda 0: att förstå och förändra världen med siffror*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Benckert, S., Håland, P. & Wallin, K. (2008). *Flerspråkighet i förskolan: ett referens och metodmaterial*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Bjørndal, C R.P. (2005). *Det värderande ögat: observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Stockholm: Liber.
- Boukaz, L. (2013). Föräldraengagemang i mångkulturella miljöer. I Harju, A. & Tallberg Broman, I. (red.) (2013). *Föräldrar, förskola och skola: om mångfald, makt och möjligheter*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Boukaz, L. (2016). Föräldrasamverkan. I Lorentz, H. & Bergstedt, B. (red.) (2016). *Interkulturella perspektiv: pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. (2., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson Barajas, K., Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). Systematiska litteraturstudier. I *Utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. (1. utg.) Stockholm: Natur & Kultur
- Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2015). Att få kunskap om samhället genom att fråga folk. I Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) Stockholm: Liber
- Hailemariam, D. (2016). När olika världar möts – om kulturella möten på Sveriges viktigaste arbetsplats. I M. Haraldsson Sträng (2016) (red) *Värdegrund och mångkultur i handling – i förskolan, skola och andra pedagogiska verksamheter*. Stockholm: Liber AB
- Johansson, E. (2011). *Möten för lärande: pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. (2., rev. uppl.) Stockholm: Skolverket.
- Karlsson, R. (2016). Mångkulturalitet i förskolans demokratiarbete. I M. Haraldsson Sträng (2016) (red) *Värdegrund och mångkultur i handling – i förskolan, skola och andra pedagogiska verksamheter*. Stockholm: Liber AB
- Kultti, A. (2012). Flerspråkiga barn i förskolan: *Villkor för deltagande och lärande* (Akademisk avhandling i pedagogik, vid Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande) Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis. Tillgänglig: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/29219/1/gupea_2077_29219_1.pdf
- Ladberg, G. (1996). *Barn med flera språk: tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola och skola*. Stockholm: Liber
- Lorentz, H. & Bergstedt, B. (red.) (2016). *Interkulturella perspektiv: pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. (2., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

- Lutz, K. (2013). *Specialpedagogiska aspekter på förskola och skola: möte med det som inte anses lagom*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Löfdahl, A., Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.) (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Nilsson, B. (2015). *Socialpsykologi: teorier och tillämpning*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Pramling, N. (2015) (red). Liksom, som om och som är. I Engdahl, I. & Ärlemalm-Hagsér, E. (red.) (2015). *Att bli förskollärare: mångfacetterad komplexitet*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Sheridan, S. Pramling Samuelsson, I och Johansson, E. (2009). (red). *Barns tidiga lärande: en tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande*. (Göteborg Studies In Educational Sciences 284). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis. Tillgänglig: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/20404/1/gupea_2077_20404_1.pdf
- Skans, A. (2011). *En flerspråkig förskolas didaktik i praktiken*. (Malmö Studies in Educational Sciences Licentiat Dissertation Series 2011:16) Malmö: Högskola lärarutbildningen. Tillgänglig: https://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/11603/2043_11603%20Skans.pdf?sequence=2
- Skolinspektionen. (2018). *Förskolans kvalitet och måluppfyllelse – ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskolan* (dnr: 2015:3 364). Tillgänglig: <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/regeringsrapporter/redovisning-ar-regeringsuppdrag/2018/forskolans-kvalitet-och-maluppfyllelse/forskolans-kvalitet-och-maluppfyllelse-slutrapport-feb-2018.pdf>
- Skolverket. (2018). *Läroplanen för förskolan Lpfö 18*. Stockholm: Skolverket. Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d5aa/1553968116077/pdf4001.pdf>
- Svensson, A-K. (2012). *Med alla barn i fokus – om förskolans roll i flerspråkiga barns språkutveckling*. (Docent i pedagogik vid Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik). Tillgänglig: http://www.divaportal.org/smash/get/diva2:869525/FULLTEXT01.pdf?fbclid=IwAR1fCOEpGP2ucNtsTtKiCpi3g_w28CmD5kphuTbmSYGWRvokO0JRwFrXcts
- Svensson, P., & Ahrne, G. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) Stockholm: Liber
- Säljö, R. (2014). Den lärande människan – teoretiska traditioner. I Lundgren, U., Säljö, R & Liberg, C (Red), *Lärande, skola, bildning. Grundbok för lärare*. Stockholm: Natur & Kultur
- Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm. Liber.

9 Bilagor

9.1 Bilaga 1

GÖTEBORGS UNIVERSITET
UTBILDNINGSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Till förskollärare där studenter gör sitt examensarbete.

Vi är studenter som utbildar oss till förskollärare vid Göteborgs universitet. Vi skall nu skriva vårt examensarbete som motsvarar 10 veckors heltidsstudier. Examensarbetet handlar om hur förskollärare integrerar flerspråkighet och kultur i förskolan. Samt hur de organisatoriska faktorerna påverkar förskollärarnas arbetssätt med flerspråkighet.

Vi kommer att genomföra intervjuer med utbildade förskollärare. Vi kommer möjligtvis att ta del av samtal eller material från förskollärarna i verksamheten.

Vi vill med detta brev be er som förskollärare om tillåtelse att ni deltar i vår datainsamling. Alla förskollärare kommer att garanteras konfidentialitet. Detta innebär att de förskolor, barn, eller personal som finns med i undersökningen inte kommer nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskiljas i undersökningen.

I enlighet med de etiska regler som gäller, är deltagandet helt frivilligt. Du som förskollärare har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Vad vi behöver från er är att du som förskollärare skriver under detta brev och så snart som möjligt.

Sätt således ett kryss i rutan nedan om ni ger ert tillstånd:

Utbildningsvetenskapliga fakulteten
Västra Hamngatan 25, Box 300, SE 405 30 Göteborg 031 786 00 00, 031 786 22 42 (fax)
www.ufn.gu.se

Som förskollärare ger jag tillstånd till mitt deltagande i undersökningen

Datum

Förskollärarens namn och underskrifter

Har ni ytterligare frågor ber vi er kontakta oss på nedanstående adresser eller telefonnummer:
Med vänliga hälsningar,

.....
.....
.....

Studenternas namn och telefonnummer

Handledare för undersökningen är:
.....

9.2 Bilaga 2

1. Hur många yrkesverksamma år har du i verksamheten som utbildad förskollärare?
2. Talar du ett eller fler språk, i så fall vilka?
3. Vilka kunskaper och erfarenheter har du av att arbeta med flerspråkighet?
4. Hur stor barngrupp har du och hur många av barnen är flerspråkiga?
5. Arbetar du med flerspråkighet i förskolan och på vilket sätt gör du det?
6. Använder ni er av några specifika hjälpmedel i arbetet med flerspråkighet?
7. Anser du ett outvecklat språk kan vara ett hinder för barn i andra moment?
8. Hur viktig anser du att förskollärarens förhållningssätt gentemot flerspråkiga barn är?
9. Om du upplever att ett flerspråkigt barn har det svårt i vissa moment vad kan du som förskollärare göra för att hjälpa till?
10. Hur inkluderar du barnens språk och kulturella identitet i förskolan?
11. Upplever du att ett inflytande av barnens kulturarv och bakgrund underlättar arbetet med den språkliga utvecklingen?
12. På vilket sätt har du anpassat miljön för att främja för de flerspråkiga barnen?
13. Har du fått möjlighet till kompetensutveckling angående flerspråkighet?
14. Finns det hinder inom er organisation som försvårar för dig att arbeta med flerspråkighet, exempelvis tid eller personalbrist? Vilka och hur?
15. Vad upplever du skulle kunna underlätta ert arbete med flerspråkighet?
16. Har ni reflektionstillfällen för sådana frågor i er verksamhet?
17. I vilken utsträckning är du medveten om vad Skolverket säger om flerspråkighet?
18. På vilket sätt görs vårdnadshavare delaktiga i barnens flerspråkiga och kulturella utveckling?
19. Hur upplever du att samarbetet med vårdnadshavare är?
20. Har du några andra synpunkter eller tankar som du vill dela med dig av?